

Valtuustoaloite

23.04.2024

Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen aluevaltuusto

Aloite romaninäkökulman huomioimiseksi hyvinvointialueen palveluissa

Suomen romanipoliittinen ohjelma (Rompo 3) on laadittu vuosille 2023–2030 (STM). Se perustuu EU:n strategiseen puiteohjelmaan romanien yhdenvertaisuudesta, osallisuudesta ja osallistumisesta. Suomi on sitoutunut puiteohjelman tavoitteisiin ja pyrkii edistämään romanien yhdenvertaisuutta ja osallisuutta eri elämänalueilla. Rompo 3- ohjelman yksi keskeinen tavoitekokonaisuus kytkeytyy terveyteen. Ohjelmassa esitettyjen toimenpiteiden oikein toteutuminen toteutuu elinkaarimallin avulla, jossa kaikki ikäryhmät tulevat huomioiduksi.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen (THL) mukaan romanien terveyden ja hyvinvoinnin taso on monelta osin heikempi kuin koko väestössä. Romanien hyvinvointia on tutkittu myös valtakunnallisessa väestötutkimuksessa (Roosa), jossa THL keräsi tietoa (2017–2018) romaniväestön hyvinvoinnista, terveydestä, toiminta- ja työkyvystä sekä palvelujen käytöstä. Roosa-tutkimukseen osallistuneiden koettu terveys oli selvästi heikempi kuin aiemmissa koko Suomen väestön kattaneissa tutkimuksissa. Roosa-tutkimukseen vastanneiden luottamus eri instituutioihin kuten sosiaali- ja terveystalouteihin arvioitiin myös verraten matalaksi.

Lasten, nuorten ja perheiden tilanteet ovat Rompo 3- ohjelman elinkaarimallin kärjessä. Lapsiasiavaltuutetun toimiston tekemän selvityksen perusteella romanilapset ja nuoret kokivat terveydentilansa hyväksi, mutta usein se saatetaan rajata vain fyysiseen terveyteen. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE) yksi tavoitteesta on lastensuojelun kehittäminen. Lasten oikeuksien mukaisesti tausta ei saa vaikuttaa lasten oikeuksien toteutumiseen esimerkiksi kansalliseen, etniseen tai sosiaaliseen taustaan liittyen. Eriarvoisuus näkyy usein eri tavoin suomalaisissa eri kulttuurisissa ja etnisissä vähemmistöissä. Kaikki vähemmistöryhmiin kuuluvat eivät ole heikossa asemassa, mutta joidenkin kohdalla hyvinvointia ja terveyttä vaarantavat tekijät kasaantuvat. Romanilasten asemaa lastensuojelussa tulee tarkastella ja kehittää lasten hyvinvoinnin näkökulmasta sekä vahvistaa myös ennaltaehkäisevän työskentelyn mahdollisuuksia romaniväestön osalta. Yhteisöllisyyden tukeminen esimerkiksi kohtaamispaikkoja tarjoamalla on keskeistä, sillä yhteisö voi olla perheille tärkeä voimavara ja hyvinvoinnin lähde. Lasten ja nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten osaamista on syytä vahvistaa sekä tarkastella romanilasten ja –nuorten tarpeiden tunnistamista koko sosiaali- terveystalouteiden kentällä, huomioiden näyttöön perustuvat menetelmät ja palveluketjut. On tärkeää selvittää myös perhekeskuksen palveluihin hakeutumisen mahdollisia esteitä ja palvelujen saavutettavuutta romaniperheille, sekä huomioida romaniperheet toimintasuunnitelmissa ja strategioissa. Perheiden ja vanhemmuuden tukeminen on ensisijaisen tärkeää. Sosiaaliturvaan tehtävien muutosten vaikutukset lapsiperheiden arkeen, asumiseen ja osallisuuteen tulisi huomioida eri palveluissa ja pohtia keinoja, miten lapsiperheköyhyyden negatiivisia vaikutuksia perheiden, lasten ja nuorten hyvinvointiin voidaan ehkäistä. Lasten ja nuorten mahdollisuuksia osallistua harrastustoimintaan tulisi tukea ja kiinnittää siihen huomiota.

Digitaaliset taidot ja medialukutaito ovat tärkeitä yhdenvertaisuuden ja osallisuuden indikaattoreita. Digipalveluiden lisääntyminen voi ennestään lisätä yhteiskunnan eri-arvoisuutta. Taloudellisesti, terveydellisesti ja sosiaalisesti muita heikommassa asemassa olevat ovat vaarassa pudota tärkeistä ja tarvitsemistaan palveluista. Digitaalinen syrjäytyminen ei koske ainoastaan ikääntyvää romaniväestöä, vaan myös perheiden ja työikäisten romanien kohdalla on huolehdittava siitä, ettei digitaalista syrjäytymistä tapahdu. Digitaaliset taidot nähdään

myös EU:n puiteohjelmassa keskeisenä yhdenvertaisuuden takaajana. Romanivanhukset eivät usein tule ymmärretyiksi palveluissa ja valmiudet digitaaliseen asioimiseen ovat heikot. Palvelujen tarve tulee myös romaniväestön kohdalla arvioida viipymättä ja järjestää palvelut ottaen huomioon kulttuurisensitiivisyys.

Valtioneuvoston rasisminvastaisen toimintaohjelman mukaan, naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea on kiinnittänyt erityistä huomiota romaninaisten asemaan. Jotta romaniväestön hyvinvoinnin tukemiseen ja aseman parantamiseen pystytään tehokkain keinoin vaikuttamaan, on tärkeää, että romaninäkökulma tunnustetaan ja huomioidaan uudistuvassa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteessa. Hyvinvointialueen tulee kiinnittää huomiota palvelujen saavutettavuuteen ja pyrittävä viestinnässään siihen, että kaikilla väestöryhmillä on tosiasiallinen mahdollisuus päästä palveluihin, ja että hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen tähtäävä toiminta tavoittaa myös romaniväestön. Hyvinvointialueen tulee myös huomioida vähemmistöryhmiin kuuluvat erityisen haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt ja heidän palvelutarpeensa.

Hyvinvointialueen ja kuntien tulee tehdä yhteistyötä romaniväestön yhdenvertaisuuden toteutumiseksi. Hyvinvointialueen ja kuntien tulee yhteistyössä ehkäistä ennakolta mahdollista syrjintää esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluissa väestöryhmittäin muun muassa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmien avulla. Hyvinvointisuunnitelmiin tulisi kirjata keinot, joilla voidaan varmistaa romanipoliittisen ohjelman terveyttä ja hyvinvointia koskevien tavoitteiden toteutuminen. Eri toimijat ovat nostaneet esiin sitä, että koko väestölle suunnattuja hankkeita tulisi kehittää paremmin romaniväestölle soveltuviksi ja kohdentaa enemmän sairauksien ehkäisyn ja terveyden edistämisen toimia romaniväestöön. Romaniväestöä tulisi kuulla, osallistaa ja luoda osallistumisen mahdollisuuksia hankkeiden suunnittelu- ja toteuttamisvaiheissa.

Esitämme, että Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella ryhdytään tarvittaviin toimiin Suomen romanipoliittisen ohjelman 2023–2030 (STM) mukaisten suositusten sekä keväällä 2024 valmistuvassa romanipoliittisen ohjelman toteuttamissuunnitelmassa esitettyjen toimenpiteiden toteuttamiseksi niiltä osin kuin ne sisältyvät hyvinvointialueen tehtäviin.

Lisäksi esitämme, että Pohjois-Karjalan hyvinvointialue järjestää työntekijöilleen ja yhteistyökumppaneilleen koulutusta romanikulttuurin ja romanitaustaisten henkilöiden kohtaamisesta eri palveluissa kulttuurisensitiivisellä tavalla. Lisäksi pyydämme selvittämään, mitä hyvinvointialueella on jo tehty aloitteessa ja romanipoliittisessa ohjelmassa esitettyjen suositusten ja toimenpiteiden, osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja kulttuurisensitiivisyyden saavuttamiseksi eri toimialoilla romaninäkökulma huomioiden.

Allekirjoittajat

Erik Reinikka	Tuomo Mustonen	Mirja Karhinen
Emilia Ihanus	Satu Melkko	Heikki Ahtola
Marjukka Varonen	Sirpa Piipponen	Hannu Urjanheimo
Jertta Harinen	Jukka Hirvonen	Pekka Puustinen
Virve Mikkonen	Anna Karjula	Auvo Gustafsson
Anni Järvinen	Sinikka Musikka	Iita Kaarto
Eeva-Liisa Auvinen	Anna-Helena Kosela	Matti Kämäräinen

Sanna Rissanen

Jarmo Tanninen

Tapio Hämäläinen

Jari Ruokolainen

Tuula Pakarinen

Matti Mäntynen

Maija Kuivalainen

Anniina Kontiokorpi

Päivi Armila

Maija Silvennoinen

Karita Kaita

Jenni Laasonen

Alia Dannenberg

Reetta Nenonen

Ari Tielinen

Ninni Saarinen